

Nr 3

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående redogörelse till riksdagen för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser.

I de likalydande motionerna nr 71 i första kammaren av herrar *Lundström* och *Sveningsson* och nr 119 i andra kammaren av herr *Braconier m. fl.* hemställes, »att riksdagen måtte besluta 1) att upphäva 18 § tredje stycket i instruktionen för riksdagens ombudsmän beträffande JO:s redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser, 2) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att Kungl. Maj:t måtte i riksdagsberättelserna ge redogörelser för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser».

Motionerna ha tilldelats första lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och första lagutskottet ha motionerna hänskjutits till sammansatt konstitutions- och första lagutskott.

Beträffande de i motionerna anförda skälen får utskottet hänvisa till motionerna.

Historik

Enligt 18 § tredje stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän den 24 maj 1957 är JO skyldig att årligen före februari månads ingång för riksdagen uppgiva, såväl vilka av föregående riksdagar fattade beslut och gjorda framställningar blivit under det sistförflutna året av Konungen gillade och föranlett bestämmelsers utfärdande eller annan åtgärd, som även vilka beslut och framställningar icke blivit för Konungen föredragna eller av Konungen prövade.

I den första upplagan av JO:s instruktion fanns ingen motsvarighet till detta stadgande. Redan vid 1810 års riksdag väcktes emellertid förslag, att JO måtte, jämte honom redan förut enligt instruktionen åvilande förpliktelser, även åläggas att mellan riksdagarna, antingen genom framställningar hos Kungl. Maj:t eller ock genom direkta erinringar till vederbörande ämbetsmän på riksdagens vägnar tillse, att dess beslut måtte bli verkställda. På grund härav och då konstitutionsutskottet dels fann, att förslagets egentliga avsikt var att vinna nödig verkställighet av riksdagens i laga ordning fattade beslut, dels ansåg det som en ovillkorlig plikt att förekomma, att JO fick något aktivt inflytande på den verkställande makten, föreslog utskottet ett tillägg till dåvarande 14 § i instruktionen av *Bihang till riksdagens protokoll 1959. 5 saml. 3 avd. Nr 3*

2 Sammansatt konstitutions- och första lagutskotts utlåtande nr 3 år 1959

innehåll, att det även skulle åligga JO att vid varje riksdag för riksens ständer uppgiva, vilka av deras vid sistförflutna riksdag fattade beslut och gjorda hemställningar som blivit av Konungen gillade, utfärdade och verkställda. Riksdagen biföll konstitutionsutskottets förslag.

I 1830 års JO-instruktion gjordes ytterligare ett tillägg till 14 § av innehåll att JO i sin redogörelse till riksdagen skulle upptaga även sådana riksdagens beslut och framställningar som icke blivit föredragna eller avgjorda. I 1915 års och 1941 års JO-instruktioner bibehölls 1830 års bestämmelser i sak oförändrade.

I 1955 års betänkande rörande JO-institutionen m. m. (SOU 1955: 50) övervägde de sakkunniga dels att fördela JO:s särskilda uppgiftsskyldighet mellan JO och MO dels att helt ersätta JO:s uppgiftsskyldighet med en redovisning i riksdagsberättelsen:

Det kunde i och för sig ligga nära till hands att denna uppgiftsskyldighet fördelades mellan ombudsmännen så att envar hade att inom sitt ämbetsområde fullgöra densamma. Detta skulle emellertid stöta på praktiska svårigheter bl. a. när en sådan skyldighet för MO skulle omfatta ej endast riksdagsskrivelser som överlämnats till försvarsdepartementet utan även vissa sådana skrivelser som överlämnats till annat departement. En uppdelning mellan ombudsmännen av uppgiftsskyldigheten skulle med all säkerhet ej heller medföra någon arbetsbesparing för JO då själva uppdelningen kan väntas medföra icke ringa arbete. Härtill kommer att de av JO lämnade uppgifterna är det enda register som finnes över de åtgärder riksdagsskrivelser föranlett och det är därför mest praktiskt att uppgifterna är samlade på ett ställe.

Arbetet med sammanställande av de ifrågavarande uppgifterna är betungande för JO-ämbetet. De bör föreligga i tryck vid riksdagens början och då skall även åtgärder sista konseljdagen av det gångna året redovisas. JO erhåller från departementen uppgift om vad som under året åtgjorts i anledning av riksdagens skrivelser. Dessa uppgifter kontrolleras mot skrivelserna. Därvid ökar tidsnöden ju längre riksdagens höstsession pågår. Det skulle kunna ifrågasättas om icke nu ifrågavarande uppgifter skulle kunna inflyta i den »berättelse om vad i rikets styrelse sedan nästföregående riksdags början sig tilldragit», som Konungen enligt § 34 riksdagsordningen har att vid riksdagens öppnande avge. En redovisning i riksdagsberättelsen torde emellertid böra kontrolleras av något riksdagens organ. Utredningen anser att det i och för sig skulle vara önskvärt att JO kunde befrias från den nu ifrågavarande uppgiftsskyldigheten och det därmed förenade kontrollarbetet men stannar dock för att ej föreslå någon ändring, enär något annat riksdagens organ som lämpligen kan handha detta bestyr ej finnes.

I remissyttrande över 1955 års förslag framhöll dåvarande JO, att redovisningen av Kungl. Maj:ts åtgärder i anledning av beslut och framställningar av riksdagen var synnerligen betungande på grund av brådskan att iordningställa denna redovisning för intagande i ämbetsberättelsen. JO ifrågasatte därför om icke redovisningen kunde få avlämnas skild från ämbetsberättelsen och vid en senare tidpunkt än denna. Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition till 1957 års riksdag med förslag till instruk-

tion för riksdagens ombudsmän tillmötesgick första lagutskottet JO:s önskemål och föreslog, att redovisningen skulle få avlämnas före februari månads ingång i stället för såsom tidigare gällt och som Kungl. Maj:t oförändrat föreslagit vid riksdagens början. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Nuvarande praxis

I november varje år anhåller JO hos vederbörande departementschef, att denne måtte låta uppgöra och någon av de första dagarna i december till JO överlämna två särskilda förteckningar över ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrivelser från riksdagen. Av dessa förteckningar, som båda skola innehålla uppgift om den behandling ärendena undergått under ifrågavarande år intill den 1 december, skall den ena upptaga de ärenden, som genom skrivelser från samma års riksdag inkommit till Kungl. Maj:t. Den andra skall upptaga de ärenden, som genom skrivelser från tidigare års riksdagar anhängiggjorts hos Kungl. Maj:t och som ännu ej slutligen behandlats. Därjämte brukar JO hemställa, att när ett i någondera förteckningen upptaget ärende icke vidare kommer att bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning, detta uttryckligen skall angivas i förteckningen. Skrivelsen slutar med att JO till årsskiftet emotser besked beträffande eventuella skrivelser från riksdagen under december månad samt den behandling, som under samma månad må komma något ärende till del. På grundval av de uppgifter JO sålunda erhåller upprättar han sedan sin redogörelse. Denna innehåller — förutom inledning — fyra huvudavdelningar, nämligen

dels en tabell (I), som i nummerföljd upptager de skrivelser m. m. vilka avlåtits av föregående års riksdag;

dels en förteckning (II) över de av samma riksdag till Kungl. Maj:t avlätna skrivelser jämte uppgifter om de åtgärder, som under föregående år vidtagits i anledning av dessa skrivelser;

dels en förteckning (III) över sådana i förteckningen II upptagna ärenden, som vid utgången av föregående år ännu voro i sin helhet eller till någon del på Kungl. Maj:ts prövning beroende;

dels ock en förteckning (IV) över ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrivelser från riksdagen före nästföregående år men vid samma års början varit i sin helhet eller till någon del oavgjorda, jämte uppgift om den behandling dessa ärenden undergått förenämnda år.

Utskottet

Huvudskälet till ifrågavarande stadgande i instruktionen för riksdagens ombudsmän torde vara att underlätta kontrollen över Kungl. Maj:ts behandling av riksdagens beslut och framställningar. Någon konstitutionell kontroll av statsrådets ämbetsförvaltning genom JO är det dock icke fråga om, då ju denna kontroll ankommer på konstitutionsutskottet. Det torde

4 Sammansatt konstitutions- och första lagutskotts utlåtande nr 3 år 1959

emellertid vara svårt att på grundval av de många gånger knapphändiga uppgifter, som JO för närvarande erhåller och som sedan ligga till grund för hans redogörelse till riksdagen, bilda sig en uppfattning om Kungl. Maj:ts behandling av riksdagens skrivelser.

Enligt utskottets mening föreligger därför fog för motionärernas önskemål att Kungl. Maj:t söker underlätta riksdagens kontrollmöjligheter genom att lämna en fylligare redogörelse än vad som sker för riksdagens skrivelser. Även för riksdagens arbete och för de enskilda riksdagsledamöterna torde det vara av stort värde att en sådan redogörelse lämnas. Sålunda bör det, såsom motionärerna framhållit, bland annat vara möjligt att närmare precisera innebörden av det ofta förekommande uttrycket att en fråga är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Skulle Kungl. Maj:t anse sig böra tillmötesgå riksdagens önskan i nu angivna hänseende uppkommer spørsmålet om JO fortfarande bör betungas med arbetet att sammanställa ifrågavarande uppgifter. Redan nu är detta arbete omfattande och tidsödande och, därest redogörelsen skall göras fylligare, är att förvänta, att detsamma kommer att bli ännu mer betungande. Enligt utskottets mening bör därför övervägas om icke JO kan helt befrias från denna arbetsuppgift och redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser lämnas av Kungl. Maj:t direkt till riksdagen. En så utformad redogörelse kan lämpligen intagas i berättelsen om vad i rikets styrelse sig tilldragit, i likhet med vad för närvarande är fallet exempelvis med redogörelsen för kommittéväsendet, eller i en särskild bilaga till denna berättelse, som skulle kunna avlämnas senare till riksdagen på sätt JO nu gör med sin redogörelse. Vidare bör sammanställningen av uppgifterna ske under överinseende av en ledamot av regeringen, förslagsvis chefen för justitiedepartementet eller ett konsultativt statsråd. Konsekvensen härav blir att 18 § tredje stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän den 24 maj 1957 bör upphävas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 71 och II: 119, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t

A) anhålla, att Kungl. Maj:t med beaktande av ovan anförda synpunkter måtte årligen till riksdagen lämna redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser;

B) anhålla, att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen proposition med förslag till upphävande av 18 § tredje stycket instruktionen för riksdagens ombudsmän den 24 maj 1957.

Stockholm den 5 mars 1959

På sammansatt konstitutions- och första lagutskotts vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från konstitutionsutskottet: herrar Damström, Sveningsson, Erik Olsson, Källqvist*, Gustafsson i Bogla, Braconier, Bark och Nilsson i Tvärålund;

från första lagutskottet: herr Rylander, fru Gärde Widemar, herrar Lindgren, Erik Svedberg, Robert Johansson*, fröken Mattson, herrar Fröding och Alemyr.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.